

Versterken sociale basis binnen de aanpak leefstijlthema's van GALA/SPUK

Module tbv

[*plan-van-aanpak-spuk.pdf \(vng.nl\)](#)

Relevantie van versterken sociale basis binnen GALA

1. Terugdringen gezondheidsachterstanden
1. Gezonde leefomgeving
2. **Versterken van de sociale basis**
3. Gezonde leefstijl
4. Versterken mentale weerbaarheid en gezondheid
5. Vitaal ouder worden

Een GALA-impuls aan de integrale samenwerking mbt versterken sociale basis

(vraag 3 B, plan van aanpak VNG)

- **Doelgroep:** De sociale basis richt zich in principe op alle burgers, maar in het bijzonder op de meest kwetsbare. Ingezet wordt op koppelingen tussen 'sterk' en 'zwak'. Met een sterke sociale basis kunnen ook de inwoners bereikt worden die het vertrouwen in de overheid en professionals verloren zijn.
- **Doelgroep betrekken:** Neem bij het maken van beleid m.b.t. de sociale basis de inbreng van bewoners en eerstelijnsprofessionals als het vertrekpunt. Kijk daarbij o.a. naar de terugkeer van 'community building'- en 'community organization'-projecten, waarin bewoners - ondersteund door professionals - een belangrijke inbreng hebben in de lokale sociale agenda. We zien ook een volgende stap ontstaan, namelijk 'community-up' werken, waarbij de inbreng vanuit inwoners leidend is in alle fases van een project en door professionals als richtinggevend wordt gebruikt. Zet in op sleutelpersonen, ervaringskennis of sleutelorganisaties om de brug te slaan tussen professional en inwoner.
- **Dichtbij huis:** Bij het versterken van de sociale basis richt je je vooral op het niveau van wijken, buurten en dorpen. Kwetsbare wijken en buurten van steden waar sprake is van achterstanden (onderwijs, gezondheid, sociaaleconomisch) vragen extra investeringen in voorzieningen en professionele ondersteuning, zo ook dorpse kernen in krimpregio's.
- **Preventie en zorgkosten terugdringen:** Voor gemeenten is (het investeren in) een sterke sociale basis vaak een doel op zich met een intrinsieke waarde: ontmoeting, sociale cohesie, omzien naar elkaar. Daarnaast hebben meedoen, gezien worden, ertoe doen en vroegtijdige signalering een preventieve werking, is de gedachte. Tot slot investeren gemeenten - aansluitend op preventie - in een sterke sociale basis om zorgkosten te temperen, zodat zorg beschikbaar blijft voor diegenen die het echt nodig hebben.
- **Langjarig aanpak en continuïteit:** Gemeentelijke nota's, ook over het versterken van de sociale basis, hebben meestal maar een horizon van 4 jaar. Het bewustzijn groeit dat een langjarige integrale aanpak nodig is om de sociale basis duurzaam te versterken. De aandacht voor beleidsmatige, organisatorische en relationele uitvoerende continuïteit groeit. Zie in dit verband ook het BZK-programma [Leefbaarheid en Veiligheid](#), dat een tijdshorizon van 15-20 jaar neemt om de meest kwetsbare gebieden in Nederland op orde te brengen en het perspectief van de bewoners te verbeteren.
- **Samenwerking:** De sociale basis draait om samenwerkingsverbanden op de laagste schaalniveaus van wijk, buurt en dorp. Het gaat om zowel samenwerkingsverbanden tussen formele en informele organisaties als netwerken van actieve bewoners en ondernemers. Actieve bewoners, wijkteams, sociaal werkers (in dienst van de gemeente of maatschappelijke organisatie en als zzp-er), huisartsen, religieuze voorgangers, wijkagenten, sportopbouwwerkers, community artists et cetera zijn onderdeel van deze netwerken. In plattelandskernen heeft de sociale basis vaak een dorps overstijgend perspectief. Alleen door verder dan de grenzen van het eigen dorp te denken, hebben sociale basisvoorzieningen (winkels, scholen, sport, cultureel et cetera) bestaansrecht. Zorg dat je het proces met hen in samenhang faciliteert en op langdurige basis ondersteunt en mogelijk maakt.
- **Akkoorden en departementen:** Het versterken van de sociale basis is onlosmakelijk verbonden met regelingen als Sportakkoord II, GALA, IZA en lokale preventie akkoorden. Investeren in dergelijke akkoorden is investeren in de sociale basis. Op landelijk niveau zijn er relaties met verschillende departementen, in het bijzonder VWS, BZK en OC&W.

Betere toegankelijkheid van zorg en welzijn

Ga als gemeente met partners in de sociale basis in gesprek over betere toegankelijkheid van zorg en welzijn:

- **'betaalbare' toegang:** er is veel onzekerheid bij mensen met een smalle beurs over kosten van interventies. Er is gereede angst dat er 'ergens in een programma' toch weer om geld gevraagd wordt. al gaat het om het aanschaffen van een boekje, betalen van thee en koffie of een busrit, of verwijzing naar een andere professional met eigen bijdragen of eigen risico, het zijn redenen om de zorg en welzijn te mijden.
- **'nabije toegang':** activiteiten worden niet altijd in de buurt georganiseerd waardoor mensen toch niet gaan. Het vraagt in eerste instantie van partijen om na te denken over de wijze waarop iets wél nabij kan worden aangeboden, zeker nu er vanuit efficiency overwegingen juist meer aan een gecentraliseerd aanbod wordt gedacht. Digitale alternatieven zijn in verband met 'digitale vaardigheden' niet altijd de juiste oplossing
- **'begrijpelijke toegang':** de communicatie zal gedifferentieerd en passend bij de inwoners om wie het gaat aangeboden moeten worden. dit vraagt een check van de gemeente en van partners van de gemeente, zoals keten aanbieders van preventie en ondersteuning in de sociale basis, in hoeverre het begrijpelijk is voor iedereen
- **'passende toegang':** het ondersteuningsaanbod past niet altijd bij iedereen. Zeker als het in groepen wordt aangeboden biedt een gedifferentieerd aanbod veel kansen op gezondheidsverbetering voor iedereen. dat vraagt ook om expliciete afspraken om de koppeling met ondersteuners op andere domeinen te maken en te komen tot goed samenwerkend netwerk. Zie ook: **Rapport over de toegankelijkheid van zorg en interventies:** <https://www.pharos.nl/kennisbank/in-gesprek-met/>

Samenhang met sport en cultuur

De sociale basis is de wereld dichtbij huis, het geheel aan vrij toegankelijke activiteiten en voorzieningen, zowel informeel als formeel. Het domein waar burgers veelal zonder indicatie of verwijfsbriefje terecht kunnen. De sociale basis betreft de inzet, activiteiten en netwerken van inwoners zelf, zelforganisaties, bewonersinitiatieven, maar juist ook de basisvoorzieningen (scholen en sport-, cultuur-, welzijns- en gezondheidsvoorzieningen), zowel publiek als commercieel.

De sociale basis heeft ook een cruciale fysieke, ruimtelijke kant. Tevens is veiligheid een belangrijk aspect van de sociale basis. Landelijke kennisinstituten (o.a. WRR, RVS) wijzen op de maatschappelijke betekenis van buitenruimten. De publieke buitenruimte is de plek waar je kunt ontmoeten, ontspannen en sporten. Het gaat om pleinen, parken, plantsoenen, stoepen, Cruyff-courts, skatebanen, buurttuinen, jeu de boulesbanen en gym-outdoorplaces et cetera. Voorheen lag de nadruk op de verpozingsfunctie van publieke ruimten, tegenwoordig vooral ook op de gezondheidsfunctie, de ecologische functie (vergroenen, klimaatadaptatie) en de ontmoetingsfunctie.

Voorts zijn binnenvoorzieningen en accommodaties als zwembanen, sportvelden, sportcentra, (kick-, karate-)boksscholen et cetera van groot belang. Niet alleen om lichamelijk fit te worden en te bewegen maar ook om onderdeel te zijn van sociale netwerken en voor pedagogische vorming (sociale vaardigheden). Het terrein van de cultuur in de sociale basis is een breed geschakeerd terrein (amateuristische kunstbeoefening, community art-projecten) waarin maatschappelijke functies (participatie, meedoen, zingeving, empowerment) centraal staan. Er zijn culturele interventies, toegespitst op (toegepaste) kunsten (muziek, dans, toneel, spoken word, fotografie, mode, kunstnijverheid et cetera), maar ook toegespitst op culturele interventies in antropologische zin (eetcultuur, religieuze cultuur, erfgoed et cetera).

In dit verband is de interventie Welzijn op Recept relevant. Geen medische verwijzing of medicijn, maar een verwijzing via een welzijnsorganisatie naar een zangkoor, sportclubje of een andere activiteit. Ook het mogelijk maken dat kinderen in armoedesituaties of waarvan de ouders een smalle beurs hebben via lokale en landelijke fondsen aan culturele en sportieve activiteiten kunnen deelnemen door een lidmaatschap van een muziekclub, sportclub, et cetera.

Bruikbare bronnen

- Britt, A., et al. (2022). *Leren, sturen en verantwoorden in de sociale basis. Hoe twaalf gemeenten 'de sociale basis' vormgeven samen met hun welzijnspartijen en inwoners. De kansen en uitdagingen vanuit lokaal beleidsperspectief*. Utrecht: Verwey Jonker Instituut m.m.v. Movisie.
- Deuten, Jochem en Maarten Kwakernaak (2023), *Cijfers en de sociale basis. Een verkenning naar de mogelijkheden van kwantificeren en moneteriseren in de sociale basis*. Movisie.
- Campen, Cretien van (2017) e.a (red.), *Kunst en positieve gezondheid. Een overzichtsstudie van culturele interventies met mensen die langdurige zorg en ondersteuning ontvangen*. Zwolle: Windesheim.
- Engbersen, Radboud, Thill, O., Schreuders, H., & Smeelen, R. (Red.) (2012). *Nieuwe perspectieven voor publieke ruimten*. Den Haag: Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) en Platform31.
- Engbersen, Radboud en Ard Sprinkhuizen, 'Sociale basis'. In: Lex Veldboer, Radboud Engbersen e.a. (2023), *Lexicon Nabijheid en Sociaal Werk*. Uitgeverij Van Gennep, Movisie, Werkplaatsen Sociaal Domein, Werkplaatsen Sociaal Domein Amsterdam en Omgeving, p. 23-31. Zie ook lemma 'Publieke ruimte' op p. 84-90. [Lexicon-Nabijheid-en-sociaal-werk-2022-2.0.pdf \(movisie.nl\)](#)
- Ministerie VWS (2022). *Kamerbrief hoofdlijnen toekomst Wmo*. Den Haag.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) (2012). *Ontzorgen en normaliseren. Naar een sterke eerstelijns jeugd- en gezinszorg*. Den Haag.
- Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS) (2021). *Ruimte maken voor ontmoeting: De buurt als sociale leefomgeving*. Den Haag: RVS.
- Tom, Nina, Margot Leegwater en Mirjam Fokkema (2022). *Het versterken van de sociale basis. Rollen voor gemeenten*. Platform 31.

Goede voorbeelden en handelingsopectieven

- <https://www.pharos.nl/infosheets/bereiken-en-betrekken-bouwstenen/> of https://www.pharos.nl/wp-content/uploads/2019/02/checklist_voor_gemeenten-participatiechecker.pdf
- <https://www.pharos.nl/infosheets/sleutelpersonen-gezondheid-migranten/>
- Goede voorbeelden Den Haag Gezond gelukkig in het Webinar van 20 april: <https://www.youtube.com/watch?v=2RtNUKc-JXA>
- Goed voorbeeld Wageningen met praktische tips en randvoorwaarden: <https://www.gezondin.nu/kennisbank/een-stevige-sociale-basis-in-wageningen-28-partijen-pakken-samen-zorg-en-welzijn-op/>
- Goed voorbeeld Leiden: <https://www.gezondin.nu/kennisbank/gemeente-leiden-leert-van-de-sociale-gevolgen-van-corona/>
- Goed voorbeeld Roosendaal: <https://www.gezondin.nu/kennisbank/voor-elkaar-teams-in-roosendaal/>